

Avrupa Birliği Sürecinde Kamu Diplomasisi Faaliyetlerinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü

Emine Akçadađ

Kamu Diplomasisi Enstitüsü Araştırmacısı

Terim olarak “sivil toplum” günümüzde, toplumun siyasi otoritenin baskısından kurtulmasını ifade etmektedir. Dolayısıyla, toplumda görülen demokratik yapıyı, devletin kurumlarının dışında, toplumun kendi kendini yönlendirmesi anlamını taşımaktadır.¹ Örgütlü dernek, girişim, ajans ve sivil toplum kuruluşunu temsil eden sivil toplum kavramı, demokrasi, insan hakları ve hukuk devleti kavramlarının öne çıkmasıyla birlikte başta Avrupa Birliği olmak üzere tüm sanayileşmiş toplumların ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Sivil toplum kavramı sivil toplumun üyeleri olan Sivil Toplum Kuruluşları'nın (STK) da tanımlanmasını beraberinde getirmektedir. Günümüzde STK'lar toplumsal ve siyasi yaşamda önemli bir rol oynamakta ve demokratik bir sistem için vazgeçilmez bir konumda bulunmaktadır. Ancak sivil toplumun temel aktörleri olan bu kuruluşlar hakkında literatürde ortak bir tanım yapılmamıştır².

Genel olarak STK, yurttaşların ortak bakış, ortak çıkar, ortak duyarlılık, ortak talep gibi temeller üzerinde gönüllü olarak bir araya gelmesi olarak tanımlanmaktadır³. Bu kuruluşlar devletin hukuki, ticari, idari ve kültürel organlarının dışındaki alanda meydana getirdikleri dernek, vakıf, sivil girişim, platform, ilişki ağı ve benzerlerinden oluşan yapıları ve etkinlikleri kapsamaktadır⁴. Sivil toplum kuruluşları aynı zamanda üçüncü sektör ya da İngilizce ifadesiyle *Non-Governmental Organizations* (NGO) olarak da adlandırılmaktadır.

Katılımcı demokratik yapı ve çoğulcu bir toplumun oluşmasına katkıda bulunan sivil toplum kuruluşları, bugün modern toplumların en etkin siyasi baskı ve toplumsal değişim aktörleri arasında bulunmakta ve ülkelerinin kamu diplomasisi faaliyetlerinde yer almaktadırlar.

¹ S. Hayri BOLAY, “Sivil Toplum ve Manası”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sivil Toplum Özel Sayısı, Sayı 18, Ankara, 1997, s. 7-8

² Fatih DUMAN, *Sivil Toplum, Siyaset*, Lotus Yayınevi, İstanbul, Eylül 2003, s. 365

³ Aydın UĞUR, “Yeni Demokrasinin Yeni Aktörleri: STK'lar”, *Der. Tacisel Ulaş*, İstanbul, Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayın Dizisi 10, 1998

⁴ Fatih DUMAN, *op.cit.*, s. 365

Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi

Sivil toplum, gönüllü, kendi kendini oluşturan, kendi desteklerine sahip, devletten bağımsız, özel alan ile devlet arasında aracı niteliğindeki örgütlü sosyal yapısı ile hem devlet iktidarını sınırlayıcı, hem de o iktidarı hukuka dayandığı sürece meşrulaştırıcı bir güçtür. Sivil toplumun devlet dışı bir alan olduğu bugün tartışmasız kabul edilmektedir. Ancak bu devlet-sivil toplum kavram çiftinin zıtlığı biçiminde düşünülmemelidir. Sivil toplum devlete karşı değildir, fakat onun alanı dışındadır. Sivil toplum devletten tamamen kopamaz, zira devlet gerek sivil toplum örgütlerinin gerekse de vatandaşların özgürlüklerini güvence altına almaktadır.

Halkın kendisini ilgilendiren konularda söz sahibi olduğu ve kararların alınma sürecine katıldığı günümüz katılımcı demokrasilerinde sivil toplumun önemi hızla artmıştır. Demokrasilerde STK'lardan vatandaş ile devlet arasında köprü rolü oynaması beklenmektedir. Nitekim STK'lar vatandaşların düşüncelerinin devlete, devletin politikalarının vatandaşa aktarımını sağlamaktadırlar.

Sivil toplum kuruluşlarının temel amacı, baskı mekanizması yoluyla üyelerinin çıkarlarını, haklarını ve menfaatlerini korumak, daha geniş bir siyasal platformda bu menfaatlerin savunulmasını sağlamaktır. Etkin bir sivil toplum sayesinde bireyler sadece seçimlerde oy veren tekil seçmen kimliğinden sıyrılıp sivil toplumun örgütlü bir üyesi haline gelecektir. Yani STK'lar bireyi daha duyarlı hale getirme, kamusal alana yönelik sorumluluk bilinci aşılama ve aktif kılma işlevine de sahiptir. En önemlisi de STK'lar vatandaşlık kültürünün kazanılmasında etkili olmaktadır.

Batıda sosyal devletin uzun dönemde bütün vaatlerini yerine getiremeyeceği, devletin kimi hizmet alanlarından geri çekilmesi durumunda da kamusal hizmetlerin aksayacağı ve sistemin meşruiyetinin yara alacağı zamanla genel kanı haline gelmiştir. Dolayısıyla kamusal alanda sosyal devlet ve siyasi partilerin boşalttığı alanı doldurmak gibi bir zorunluluk ortaya çıkmıştır. Bu zorunluluk batı toplumlarında sivil toplum kuruluşlarına önem verilmesini sağlamış ve bunlara karşı yönelen dikkati çoğaltmıştır. Bu gelişmeler neticesinde özellikle 1970'lerden sonra sivil toplum kuruluşlarının sayıları, çalışma alanları ve işlevleri hızla

yayılmış ve genişlemiş, sivil toplum kuruluşlarına verilen önem artmıştır⁵. Sivil Toplum Örgütlerinin sayısı 1990'larda 6000'den yaklaşık 26000'e çıkmıştır ve bu rakam sadece resmi organizasyonları gösterdiği için gerçek sayıyı tam olarak yansıtmamaktadır⁶.

Sivil toplum, Türkiye açısından yeni bir olgudur. Kavram 80'li yıllarda küreselleşmenin etkisiyle ve uluslar arası gelişmelere paralel olarak tartışılmaya başlanmıştır. 1980 yılındaki askeri darbenin ardından durma noktasına gelen sivil toplum kuruluşlarının gelişimi 1985 sonrası dönemde hızlanmıştır⁷. Özellikle, insan hakları, demokrasi, çevre gibi konularda örgütlenmeler başlamıştır.

Ancak STK'ların varlığı ve etkisi bilhassa Türkiye'nin AB üyelik sürecinde görünür olmaya başlamıştır. Sivil toplum, Sosyal Avrupa'nın inşasında ve Avrupa bütünleşmesinde önemli bir yere sahiptir. Avrupa Birliği anlayışına göre STK'lar, örgütlenmiş vatandaşların, yaşadıkları ülkenin toplumsal ve ekonomik yönden kalkınmasında etkili olan, sivil toplum düzenine doğrudan katkıda bulunarak, katılımcı demokrasinin oluşturulması ve sürdürülmesi açısından büyük öneme sahip kuruluşlardır⁸.

AB'ye göre STK kapsamına, sendikalar ve konfederasyonlar, yerel birlik ve kooperatifler, ticaret birlikleri, işveren kuruluşları, profesyonel federasyonlar, hizmet ve üretim birlikleri, yerel yönetimlerin bir araya gelerek kurdukları örgütler, politik ilgi grupları, dinsel ilgi grupları ve öğrenci birlikleri girmektedir⁹.

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde Sivil Toplum Kuruluşları-Devlet ilişkisi açısından önemli hususları şu şekilde sıralamak mümkündür¹⁰; bir sivil toplum kuruluşu kurmak kolay ve ucuz olmalıdır, kuruluşun çalışmaya başlaması karmaşık süreçler gerektirmemelidir; Avrupa Birliği ülkelerinde sivil toplum kuruluşları vergiden muaftır; Avrupa Birliği üyesi ülkelerde, Sivil Toplum Kuruluşları'nın kapatılması çok nadir karşılaşılan bir durumdur.

⁵ John CLARK, *Kalkınmanın Demokratikleşmesinde Gönüllü Kuruluşların Rolü*, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s. 47

⁶ Joesph NYE, *Yumuşak Güç*, Elips Kitap, Ankara, 2005, s. 93

⁷ Ersin KALAYCIOGLU, Ali Yasar SARIBAY, *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, Alfa Yayınları, İstanbul, Ocak 2000, s. 133

⁸ Nafiz GÜDER, "Sivil Toplumcunun El Kitabı", Kasım 2004 Bkz. www.stgp.org/docs/sivilklavuz.pdf (erişim 30 Mart 2010)

⁹ James PAUL, "NGO's and Global Policy Making", *Global Policy Forum*, June 2000 Bkz. www.globalpolicy.org/component/content/article/177/31611.html (erişim 30 Mart 2010)

¹⁰ Nial LEONARD, *STK-Devlet İlişkilerine Dünyadan Bakış: Avrupa Birliği, Devlet ve STK'lar*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 2001, s. 41-42

Ayrıca aday ülkelerde, AB'ye üyeliğin önkoşulunu oluşturan Kopenhag Kriterlerine uyum çerçevesinde sivil toplumun gelişmesine büyük önem verilmektedir, çünkü sivil toplumun çeşitliliği ve dinamikliği sağlıklı bir çoğulcu demokrasinin göstergesi kabul edilmektedir.

Türkiye'de, Avrupa Birliği'ne giriş çalışmalarının hız kazanmasıyla birlikte, insan hakları, temel hak ve hürriyetler konusunda çalışmalar önem kazanmaya başlamıştır. Bu süreçte, sivil toplum kuruluşları ile ilgili yasalar konusunda da devletin etkinliğini azaltıcı ve özgürlükleri artırıcı düzenlemelerin önemli bir kısmı hazırlanan uyum yasaları ile düzenlenmiştir. Bu sebeple Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde sivil toplum kuruluşları önemli görevler üstlenebilecek duruma gelmişlerdir.

Türkiye'nin katılım yolunda kaydettiği ilerlemeye ilişkin Komisyonun Ekim 2004 tarihli Tavsiye Metninde, üye devletler ve Türkiye arasında endişe ve algılamaların samimi ve açık bir şekilde tartışılabileceği bir diyalogun geliştirilmesi önerilmiş ve AB tarafından kolaylaştırılacak bu diyalogda sivil toplumun en önemli rolü üstlenmesi gerektiği belirtilmiştir¹¹. Bu diyalog ile karşılıklı bilgilenmenin geliştirilmesi ve her iki tarafta topluma ve siyasi konulara ilişkin algılamalar hakkında tartışma yapılmasını teşvik etme amaçlanmıştır.

2005 yılında Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği ve aday ülkeler arasında sivil toplum diyalogunun daha fazla güçlendirilmesi için hedef ve önceliklerin belirlendiği bir Strateji belirlemiştir¹². Bu strateji bilgi açığını azaltabilmek, karşılıklı anlayışı pekiştirmek ve böylece Avrupa Birliği'nin genişlemesiyle ortaya çıkacak fırsat ve zorlukların daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla vatandaşlar ve farklı kültürler ile politik ve ekonomik sistemleri yakınlaştırmayı amaçlamaktadır.

Ayrıca Avrupa Birliği tarafından sivil toplumun ve demokrasinin geliştirilmesi amacıyla “Sivil Toplum Geliştirme Programı”, “Demokrasi ve İnsan Hakları için Avrupa İnisiyatifi”, “Sokrates”, “Gençlik” ve “Leonardo Vinci” programları hazırlanmıştır. Bunun yanında

¹¹ Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecine İlişkin 2004 Yılı İlerleme Raporu ve Tavsiye Metni, ABGM, Ankara, 2004 Bkz. digm.meb.gov.tr/uaorgutler/AB/AB%20BELGELER/ilerleme_raporu_2004_TUR.pdf (erişim 30 Mart 2010)

¹² AB ve Aday Ülkeler Arasında Sivil Toplum Diyaloğu, SEC(2005) 89, Bruksel, 29 Haziran 2005 Bkz. www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/984/abveadayulkellersivl.pdf (erişim 31 Mart 2010)

akademik alanda Avrupa Komisyonu ve Türkiye Delegasyonu tarafından yürütülen “Jean Monnet” Burs programı, Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “üniversite eğitiminde Avrupa entegrasyonu” programı karşılıklı diyalogun ve sivil toplumun gelişimi için hazırlanmış programlardır¹³.

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği tarafından diyalog kurma çabalarına mali destek sağlamak için yürütülen ve AB tarafından fon sağlanan yaklaşık 20 Milyon Avro bütçeli “AB ve Türkiye arasındaki Sivil Toplum Diyalogunun Geliştirilmesi Projesi” halen farklı 119 Sivil Toplum Kuruluşu tarafından uygulanmakta olan çeşitli diyalog etkinliklerini desteklemektedir¹⁴.

Kamu Diplomasisi Çalışmalarında Sivil Toplum Kuruluşları

Uluslararası arenada devlet dışı aktörlerin rolünün gitgide artmasına bağlı olarak Sivil Toplum Kuruluşları ulusal sınırların ötesine geçmeye başlamıştır. Bu nedenle de kamu diplomasisi çalışmalarında devletlerin en önemli partnerleri haline gelmişlerdir. Zira Sivil Toplum Kuruluşları, iletişimin artmasıyla geleneksel devlet anlayışının değiştiği, sınırların ortadan kalktığı günümüzde, devletlerin ulaşamadığı noktalara ve devletlerin nüfuz edemediği sahalara ulaşmakta ve etkinlik göstermektedirler. Türkiye de, uluslararası sahada gerçekleşen bu değişimden nasibini almakta ve bu süreç içinde ilerledikçe hükümet dışı örgütler daha çok inisiyatif geliştirmekte, daha çok dış politikaya etki etme kabiliyeti elde etmektedir.

AB sürecinde, Türk halkının AB uygulamalarını ve bunları kendi hayatlarına adapte etmeyi öğrenmeye ihtiyaç duyduğu gibi AB halkının da geleceğin üye halkı Türkleri daha iyi tanımaya ihtiyacı vardır. Bu karşılıklı birbirini tanıma sürecinin sadece hükümetler eli ile yürütülmesi mümkün değildir. Bu nedenle STK’ların Birlik hakkında halkı bilinçlendirme faaliyetlerinde bulunmaları önemlidir. Ayrıca işçi ve işveren sendikalarının diğer ülke sendikaları ile işbirliği içerisinde olması ve yapılan reformların ve üyelik amaçlı çalışmaların muhataplara aktarılması Türkiye’nin üyeliğine olan desteğin artmasını sağlayacaktır.

¹³Aykut BEDÜK, Sefa USTA, Mustafa KOCAOĞLU, “Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları ve Demokratikleşme Sürecindeki Misyonları”, *Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi*, No 10, Haziran 2006

¹⁴Deren Doğan YAVUZ, “Sivil Toplum AB-Türkiye İlişkilerine Katkı Sağlıyor” Bkz. www.bursa.bel.tr/files/CSD%20makale.pdf (erişim 31 Mart 2010)

Bu süreçte STK'ların rolü elbette sadece ülke içindeki hazırlıklar ile sınırlı değildir. Türkiye'nin üyeliği onay aşamasına geldiğinde AB kamuoyu son derece etkili olacaktır. Dolayısıyla, AB ile ilgili alanlarda faaliyet gösteren STK'ların, AB'deki muadilleri ile birlikte, ortak projeler üretme ve lobi çalışmaları yapma gibi roller de üstlenmeleri gerekmektedir.

AB-Türkiye bütünleşmesinde, Türkiye'nin Sivil Toplum Kuruluşlarının Avrupa'dakiler ile birebir ilişkilerini geliştirmesi ve lobi alanını genişletmesi gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının amacı sadece belli konuların ortaya konulması ve bunların kamuoyuna duyurulmasından ibaret olmamalıdır. Farklı STK'lar arasında somut işbirlikleri ve ağlar kurmak ve bunları aktif tutabilmek, uluslararası ağlara dahil olmak ve ortaklıklar kurmak etkin bir kamu diplomasisi için son derece önemlidir. Bu tür çalışmalar Türkiye'de bu tür kurumların varlığının ve yaptıkları çalışmaların görünürlüğü açısından da önem taşımaktadır.

Özellikle Avrupa kamuoyu nezdinde kamu diplomasisi çalışmalarına büyük destek veren kuruluşların başında TÜSİAD gelmektedir. TÜSİAD özel sektörü korumak, iş dünyasını bir sosyal sınıf içinde birleştirmek amacıyla 1971 yılında kurulmuştur. Fuat Keyman, 1980'lerden sonra TÜSİAD'ın hareket tarzına bakıldığında, derneğin sadece bir ekonomik baskı grubu olarak islemediğini, aynı zamanda kendini bir STK olarak da tanımladığını belirtmektedir¹⁵.

TÜSİAD, Brüksel'de lobi faaliyetlerinde bulunarak 1999 Helsinki Zirvesi'nin sonunda Türkiye'nin aday statüsü kazanmasına katkıda bulunmuştur¹⁶. Ayrıca son yıllarda lobi faaliyetlerine hızla devam eden TÜSİAD, "www.euractive.com" adlı web sitesinde Türkiye'nin genişleme dosyasını oluşturmuştur. Yurt içindeki faaliyetlerinin yanı sıra gazeteler, televizyon ve radyolar aracılığıyla Avrupa halkına ulaşmaya çalışan TÜSİAD, AB Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve diğer AB kurumlarıyla ilişkiler kurmaktadır.

TÜSİAD Yönetim Kurulu başkanı Ömer Sabancı, Avrupalı siyasilerle iyi diyalog kurmanın yeterli olmadığını, Avrupa toplumlarına Türkiye'nin doğru anlatılması gerektiğini

¹⁵ Fuat KEYMAN, *Küreselleşme ve Türkiye'nin Kültürel Ekonomisi: Aktörler, Söylemler ve Stratejiler*, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, 2005 Bkz. www.obarsiv.com/guncel_vct_0405_fuatkeyman.html (erişim 31 Mart 2010)

¹⁶ *Ibid.*

vurgulamakta; bu sebeple Türkiye tarafından toplu, organize bir hareketle tanıtım stratejisi oluşturulması gerektiğini belirtmektedir¹⁷.

TÜSİAD'ın ekonomik diplomasi ve uzmanlık etkinliklerinin önemli bir boyutunu UNICE (Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe) çalışmaları oluşturmaktadır. TÜSİAD, Avrupa özel sektörünün temsil kuruluşu olan UNICE'nin karar, danışma ve uzmanlık birimlerinin toplantılarına katılmaktadır. Bu toplantılarda görüşlerini ileten TÜSİAD, hazırlanan belgelere katkıda bulunmaktadır. UNICE de yayınladığı görüş belgelerinde Türkiye'nin AB üyeliğine tam destek vermektedir¹⁸. Ayrıca *Görüş, Konjonktür, Bülten* adlarıyla Türkçe, *Private View* ve *Newsletter* gibi İngilizce süreli yayınları ile TÜSİAD, Türkiye'deki ve Avrupa'daki sivil toplumun Türkiye'nin üyeliği hakkında bilinçlenmesine katkıda bulunmaktadır¹⁹.

AB nezdindeki kamu diplomasisi çalışmalarında öne çıkan bir diğer kurum İktisadi Kalkınma Vakfı'dır (İKV). Kurulduğu 1965 yılından bu yana AB ve Türkiye-AB ilişkileri konularında uzman bir kuruluş ve bilgi merkezi olarak hizmet veren İKV, AB'ye uyum sürecinde Türk özel sektörünü ve kamuoyunu bilgilendirmeye, ayrıca kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliğini güçlendirmeye yönelik projeler gerçekleştirmektedir²⁰.

Haziran 2002'de İKV tarafından "Avrupa Hareketi 2002" isimli büyük bir platform kurulmuş; böylece ilk aşamada 175'ten fazla STK'nın aynı çatı altında toplanarak Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda destek vermeleri ve ortak tavır sergilemeleri sağlanmıştır²¹.

Sivil toplum kuruluşların önemi, siyasal iletişimin en önemli yollarından biri olan lobicilik alanında da öne çıkmaktadır. Karar verme süreçlerini etkileme ve yönlendirme stratejisi olarak yorumlanabilecek olan lobicilik özellikle AB üyelik sürecinde büyük önem kazanmıştır.

¹⁷ Okan MUDERRISOĞLU, "Kayıt Dışı ile Mücadelede Oy Kaygısını Bir Kenara Bırakın", *Sabah*, 27.02. 2006

¹⁸ TÜSİAD 2005 Yılı Çalışmaları, Bkz. www.tusiad.org/turkish/rapor/f05/faaliyet.pdf (erişim 2 Nisan 2010)

¹⁹ *Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği*, Bkz.

www.tr-ab-ansiklopedisi.com/index.php?Page=TextGoster&Kelimeler=&No=222 (erişim 2 Nisan 2010)

²⁰ *İktisadi Kalkınma Vakfı* Bkz. www.ikv.org.tr/projeler.php (erişim 2 Nisan 2010)

²¹ Ziya ÖNİŞ, "Domestic Politics, International Norms and Challenges to the State: Turkey-EU Relations in the post-Helsinki Era", *Turkish Studies*, Vol: 4, No: 1, 2003, s. 9-34

AB’de lobicilik bağlamında, 1958 yılında kurulmuş olan ve 43 Avrupa ülkesinden, 1500 odayı, 18 milyon şirketi ve 150 milyon istihdamın temsilcisi olan Eurochambre öne çıkmaktadır ve kurduğu bu şebeke ile de Avrupa’nın en büyük “çok uluslu” iş ağı konumundadır²². Brüksel’de merkez bürosu olan Eurochambres, Avrupa Komisyonu’na olan yakınlığı ile üyelerinin menfaatlerinin ve seslerinin Avrupa Kurumları’ndaki karar alıcılara duyurulması açısından oldukça önemlidir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ve İktisadi Kalkınma Vakfı, Eurochambres’da 1984 yılından bu yana temsil edilmektedir. Odaların ortak yararlarının Avrupa Birliği organları nezdinde savunulması açısından giderek önemi artan bu organizasyonda, Türkiye’nin de yer alıyor olması onun için bir artıdır.

TOBB günümüzde 1 milyon 200 bin üyesi ile Türk özel sektörünün en büyük temsilcisidir ve Türkiye’deki en önemli sivil toplum kuruluşlarından biridir. 175 ticaret ve sanayi odası, 110 ticaret borsası, 11 sanayi odası ile 2 deniz ticaret odası ile faaliyet göstermektedir²³.

Oda ve Borsaların görevi, “...üyelerine verdikleri belgeler, hizmetler ve enformasyon görevleri şeklindeki doğrudan hizmetler; raporlar, bilgiler, belgeler kapsamında ilgili mercilere iletilen sorunlar, toplantılar, seminerler, sergiler, fuarlar yoluyla yürütülen bilgilendirme, tanıtma ve kamuoyu oluşturma faaliyetleri, mesleki faaliyetlerin düzenlenmesi ve yönlendirilmesine yönelik örf adet tespitleri, uyulması zorunlu kararlar, hakemlikler gibi hizmetler”²⁴ olarak özetlenmektedir. TOBB’un Brüksel’de bir ofisi ve daimi temsilciliği bulunmaktadır. Bu ofis vasıtasıyla karar alıcılar ile birebir temas halinde bulunmak amaçlanmaktadır.

2000 yılından bu yana TÜSİAD da lobi faaliyetlerini özellikle Brüksel’de arttırmıştır. 2000 ile 2002 yılları arasında tüm AB ülkelerine birden fazla ziyaret düzenlenmiş; bu ülkelerde devlet adamları, STK’lar ile irtibat kurulmuştur. Ayrıca Kopenhag Zirve’sinden önce Brüksel’de Türk SIAD Platformunu gerçekleştirerek iş dünyasının AB’ye olan inancını ve desteğini Avrupa’ya duyurmayı amaçlamıştır²⁵.

²² *European Parliament of Entreprises* Bkz. www.eurochambres.eu (erişim 2 Nisan 2010)

²³ *Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği* Bkz. www.tobb.org.tr (erişim 2 Nisan 2010)

²⁴ Ibid.

²⁵ “Gündemin Birinci Maddesi AB Olmalıdır”, *Yeni Asır*, 09.10.2003 Bkz.

ya2003.yeniasir.com.tr/10/10/index.php3?kat=ana&sayfa=esiad&bolum=yazarlar (erişim 3 Nisan 2010)

İKV de AB üyelik sürecinde, başta müzakere sürecine hazırlık olmak üzere Avrupa Birliği ve Türkiye-AB ilişkilerinin gündemini oluşturan konular çerçevesinde kamuoyunu bilgilendirmeye, iş dünyasının ve sivil toplum kuruluşlarının sürece en aktif şekilde katılımını sağlamaya ve dış tanıtıma yönelmiştir.

İKV, AB Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu'nun yanı sıra yabancı STK ve medya temsilcilerine Türkiye'nin AB uyum sürecindeki çalışmalarını içeren düzenli bilgi akışını sağlamakta, üye ülkelerde düzenlenen toplantılara destek vermekte, konuşmacı olarak katılmakta, AB kurumları ve üye ülkelerin yetkilileri ile medya mensuplarını Türkiye'ye davet ederek lobi çalışmaları yapmaktadır.

Küreselleşen dünyada dış politikayı bütünüyle ilgili devlet kurumlarının denetimi altında bir alan olarak algılamak şüphesiz yanıltıcı olacaktır. Gelişen iletişim teknolojilerinden yararlanarak kurdukları ağlar aracılığıyla uluslararası ilişkilerde görünür olmaya başlayan STK'lar, tabii oldukları ülkenin tanıtımında da önemli rol oynamaktadırlar. Yabancı STK'lar ve yabancı kamuoyları ile işbirliği halinde olan ve dolayısıyla da o yabancı toplumların hassasiyetlerini, eğilimlerini ve düşüncelerini gören ve ölçen Türk Sivil Toplum Kuruluşları, hükümeti dış politika yaparken yalnızca kendi toplumunun tercihlerini değil, ilişkide oldukları devletlerin toplumlarının duyarlılıklarını da dikkate almaya teşvik edecektir.

STK'lar değişen konular ve sorunlar nedeniyle sürekli değişen yapılar olduğundan hiçbir geleneksel siyasal yapı onların sahip olduğu esnekliği ve bilgi edinme çabukluğunu elde edememektedir. Bu nedenle geleneksel siyasal yapılar mutlaka STK'larla diyalog kurmak veya işbirliğine girmek ihtiyacı duymaktadır.

Daha önce belirtildiği gibi kamu diplomasisinin en önemli dayanaklarından biri olan ekonomi alanında TUSIAD ve TOBB etkin çalışmalarda bulunmaktadır. Zira tanınan markalara, yabancı ülkelerde istihdam olanağı sağlayan büyük şirketlere sahip olmak, etkin bir kamu diplomasisi yürütülmesini de kolaylaştırmaktadır. Ekonomi dışında kamu diplomasisinin diğer bir dayanağı şüphesiz kültürdür. İnsanların birbirleriyle olan iletişimi geliştikçe kültürlerarası alışveriş de artmakta, bu da farklı kültürlerin birbirlerini daha iyi tanımasını zorunlu kılmaktadır. Dünyaya kendi ülkesini anlatma amacı taşıyan kamu diplomasisi için kültürel öğeler paha biçilmez kaynaklardır, çünkü bir ulusun yaşayan kültürel imajını

yansıtmaktadırlar. Bu bağlamda Türkiye Tanıtma Vakfı (TÜTAV) ve Uluslararası Kültürel Değişim Programları Burs Vakfı (ICEP) gibi Sivil Toplum Kuruluşları önem kazanmaktadır.

Türk Tanıtma Vakfı (TÜTAV) 1982 yılında ülkemizin yurt dışında arkeolojik, ekonomik, sosyal, kültürel ve turistik değer ve varlıklarını tanıtmak amacıyla kurulmuş bir Vakıftır. Bugüne kadar 30'u aşkın ülkede Türkiye'yi tanıtmak amacıyla bulunan TÜTAV'ın yurt dışı faaliyetleri genellikle toplantılar, konferanslar kültürel ve sanatsal etkinlikleri kapsamaktadır²⁶. TÜTAV'ın "Geçmişten günümüze Türkler ve Türkiye" adlı yapıtı Türkler hakkında yazılmış en iyi eserlerden biri kabul edilmektedir²⁷.

"Türkiye'yi, Türk toplumunu, tarihini ve kültürünü tanıtmak, Türkiye hakkında yabancı ülkelerde olumlu bir kamuoyu oluşturmak amacıyla yabancı orta ve yüksek öğrenim gençliğini Türkiye'ye davet etmek, Yüksek öğrenim Türk gençlerinin, kendi tarihi ve kültürel mirasını daha iyi tanımalarını sağlamak ..." amacıyla kurulmuş olan ICEP, bugüne değin 5,000'i aşkın sayıda Türk gencini yurtdışına göndermiştir²⁸. Aynı şekilde 1000'i aşkın yabancı genci de kültürel değişim programları çerçevesinde Türkiye'de misafir etmiş, Türk tarihini, kültürünü ve insanını yurtdışında tanıtmak üzere önemli projelere imza atmıştır²⁹.

Günümüzde politik alanda bir ülkenin imajına olumlu katkı sağlayacak faaliyetlerin başında bölgesel kalkınma ve yoksullukla veya doğal afetlerle mücadele kapsamında yapılan yardımlar gelmektedir. Bu konuda Japonya örneği üzerinde durulması gerekmektedir. 1990'li yıllardan itibaren oluşmaya başlayan Japon yardım politikası, 1997 yılında "*Visible Japanese Aid*" adını almıştır. Ülkeye olumlu bir imaj kazandıracak olan bu politikanın uygulanmasında STK'lar ile etkin bir işbirliği gerçekleştirilmiş ve Japon Dışişleri Bakanlığı STK'ları en önemli partnerler olarak ön plana çıkarmıştır. Böylece STK'ların ülke dışına yardım götürme tecrübelerinden yararlanılmaya ve Japon hükümetinin yardım edilen ülkenin iç işlerine karışma amacında olmadığı vurgulanmaya çalışılmıştır³⁰. Dolayısıyla Türk Kızılay Derneği ve İnsani Yardım Vakfı gibi kuruluşların çalışmaları Türkiye'nin bu alandaki hassasiyetini ve sorumluluğunu gösterirken yabancı kamuoyları nezdinde olumlu bir intiba yaratacaktır.

²⁶ Türkiye Tanıtma Vakfı Bkz. www.tutav.org.tr/pages/faaliyet.html (erişim 3 Nisan 2010)

²⁷ *Ibid.*

²⁸ Uluslararası Kültürel Değişim Programları Burs Vakfı Bkz. www.icep.org.tr/turkish/mission.asp (erişim 3 Nisan 2010)

²⁹ *Ibid.*

³⁰ Akiko NANAMI, "The Role of NGOs in Japan's Aid Policy", University of Canterbury, 2002 Bkz. www.devnet.org.nz/conf2002/papers/Nanami_Akiko.pdf (erişim 3 Nisan 2010)

Tüm diğerk ülkeler gibi Türkiye de STK'ların kamu diplomasisi çalışmalarındaki öneminin farkına varmıştır. Nitekim kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla, bir Başbakan Başmüşavirinin sorumluluğunda "Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü"nın oluşturulması kararlaştırılmıştır³¹. Böylece tüm kamu kurum ve kuruluşlarının, sahip oldukları personel, mali kaynaklar, yurt dışı teşkilatları ve teknik ve bilimsel kapasiteleriyle "Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü"nın faaliyetlerinin yürütülmesine yardımcı olması hedeflenmiştir.

Ayrıca şüphesiz yurtdışı merkezli Türk STK'lar da bu süreçte önemli rol oynayacaktır. Zira kuruldukları ülkenin kamuoyunu iyi tanımaları, hassasiyetleri ve görüşleri iyi bilmeleri nedeniyle öncelikli olarak yürütülmesi gereken kamu diplomasisi çalışmaları hakkında hükümetlere tavsiyelerde bulunabilecek ve bu çalışmaların uygulanmasına katkı sağlayabilecek olanlar bu kuruluşlardır.

Örneğin, Merkezi AB'nin en önemli şehirlerinden Strazburg'da bulunan Cojep International, 50 ülkeden Sivil Toplum Kuruluşları ile işbirliği halinde olan; demokrasi, insan hakları, hukuk, adalet ve barış alanlarında çalışan, BM ECOSOC ve Avrupa Konseyi katılımcı statüsü elde etmiş ve UNESCO üyesi bir Türk organizasyondur³².

Çok kültürlülük, Birlikte Yaşama, Barış, İnsan Hakları ve benzeri alanlarda çalışan bir kuruluş olarak Cojep International, her yıl düzenlediği "Birlikte Yaşama Buluşmaları", "Yurttaşlık Kampanyaları" "Gençlik Buluşmaları" gibi uluslararası organizasyonlarla çeşitli ülke ve kültürlerden insanların bir araya gelmesi ve karşılıklı anlayış içinde farklılıkların kabul edilmesiyle ortak insani değerler olan ekonomik refah, demokratik haklar, insan haklarının ulusal ve uluslararası düzlemde gelişmesine katkı sağlamaya çalışmaktadır³³. Şüphesiz bu çalışmalar Türkiye'nin bu değerlere verdiği önemi de temsil etmekte ve Türkiye'nin yurtdışındaki olumlu imajına katkı sağlamaktadır.

Cojep Başkanı Ali Gedikoğlu, "Sivil toplum örgütleri elde edilen siyasi ve diplomatik başarıların toplumsallaşmasına ve kültür olarak yaşanır hale gelmesine öncülük edecektir. Siyasi başarıların yukarılarda bir yerlerde kalmasını ve belki de yitmesini önleyerek tabana

³¹" Sivil toplum örgütleri diplomasi yapacak", *Cumhuriyet*, 30 Ocak 2010

³² *Cojep International* Bkz. www.cojep.com (erişim 4 Nisan 2010)

³³ *Cojep Türkiye Koordinatörlüğü* Bkz. www.cojep.org.tr (erişim 4 Nisan 2010)

indirecektir” demekte ve eklemektedir: “Türkiye'nin, Balkanlar, Ortadoğu, Kafkaslar ve Avrupa'da iyi tanınmak kültürel ve ekonomik ilişkilerini derinleştirmek için bu bölgelerdeki yurttaşlarının ve soydaşlarının potansiyeline ihtiyacı vardır. Bu potansiyelden faydalanmak için belirli adımlar atılmalıdır: Tüm tarafların çıkarlarını dikkate alan ve yine tüm tarafların katılımı esas olan uzun soluklu bir politika belirlenmelidir. Modern dünyanın ihtiyaçlarına uygun olarak yeni organizasyonların kurulmasını teşvik etmeli ve desteklemelidir. Bu çerçevede güçlü fonlar oluşturulmalıdır. Fonlar açık, şeffaf ve sürekli olmalıdır. Dış temsilcilikler ile sivil toplum örgütlerinin işbirlikleri arttırılmalıdır. Büyük sermaye sahiplerinin sponsor olmaları teşvik edilmeli ve sponsor firmalar devlet tarafından ödüllendirilmelidir.”³⁴

Uluslararası bağlantıları, ikili ilişkileri çok güçlü ve uluslararası kuruluşlarda önemli statüye sahip olan bu organizasyon, UNESCO, BM ECOSOC, Avrupa Konseyi üyesidir. İlgili kuruluşlarda gençlik, yurttaşlık, insan hakları, ırkçılık ve ayrımcılık komisyonlarına da üyedir. Ayrıca, AGIT, İKÖ ve AB Komisyonu ve parlamenterleriyle çalışmaktadır. Bu şekilde güçlü bağlantılara ve yabancı kurumların yanı sıra yabancı kamuoylarını etkileme gücüne sahip STK'lar Türkiye'nin yeni yeni üzerine eğildiği kamu diplomasisi alanında şüphesiz önemli rol oynayacaktır.

Değerlendirme ve Sonuç

Sivil toplum örgütleri, ülke yönetimindeki sorumlulukların halkla paylaşım aracıdır. Örgütlü ve etkin bir sivil toplum, günümüz gelişmiş demokrasilerinin vazgeçilmez unsurudur. Böyle bir anlayış içinde Avrupa Birliği sivil toplumu, vazgeçilmez bir toplum kesimi ve sektör kabul etmektedir. Türkiye'deki STK'lar, sivil toplumun dünyadaki gelişim sürecinden etkilenmiştir, ancak taşıdıkları önem özellikle Türkiye için tarihsel bir aşama olan AB'ye üyelik sürecinde ortaya çıkmıştır.

STK'ların en önemli rolü, ulusal alanda ülkenin toplumsal ve ekonomik sorunlarına dikkat çekerek, bunların çözümü, farklı düşüncelere saygı çerçevesinde ülkenin demokratikleşmesi yolunda çaba harcamak; uluslararası alanda ise uluslararası ve uluslararası kurumlarla ilişkilerin derinleştirilmesine, ülkenin tanıtımına ve olumlu imajına katkıda bulunmak olmalıdır. Kısaca STK'lar devletin vesayeti altında olmadan kendi yapılanmaları ve

³⁴ Ali GEDİKOĞLU, “Sivil Toplumun Gücü Harekete Geçiyor” COJEP Türkiye, 12 Ağustos 2009

faaliyetleri hakkında kendileri karar verebilmeli, devlet politikasının gidişatını etkileyebilmelidir. Örneğin, Avrupa toplumunun sivil kesimi gerek kendi başlarına, gerekse de temsil edildikleri platformlar içinde kamusal alanı paylaştıkları resmi topluma karşı önemli mevziler kazanmışlardır. Bu kapsamda hemen her resmi kararda görüş alınması zorunlu olan Avrupa Birliği Ekonomik ve Sosyal Konseyi ön plana çıkmaktadır. Avrupa ve Türkiye’de sivil toplum karşılaştırıldığında belki de başlangıçta göze çarpan en büyük farklılık ya da Türkiye’nin bu alandaki en büyük eksikliği Ekonomik ve Sosyal Konsey şeklinde bir örgütlenmenin Türkiye’de bulunmayışıdır.

Ayrıca Türkiye’de sivil topluma, Batı’daki gibi profesyonel bir yaklaşım hakim değildir. Batılı ülkelerde sivil toplum anlayışı bir sektör haline gelmiştir, Türkiye’de ise konu bazında yaklaşım ve faaliyet gösterme anlayışı yerine genel yaklaşım hakimdir. Bu nedenle Türkiye’de sivil toplum, süreklilik arz etmeyen, inişli çıkışlı bir sektör durumundadır. Batı’da sivil toplum kuruluşları için kamu bütçelerinde belirli bir pay ayrılmaktadır. Türkiye’de ise yurttaşların kendi inisiyatifleri ile oluşturdukları kuruluşların tamamen kendi kendini finanse etmesi gerektiği şeklinde bir görüş hakimdir. Bu da sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerini ve başarılı olmalarını sınırlamaktadır. Sivil toplum örgütlerinin Türkiye’de beklenen düzeyde etkili olamamalarının nedenlerinden biri de, kendi aralarında bir bağın oluşturulamamış olması ve birlikte ortak çalışmalar yapmamalarıdır. Ancak bu koordinasyon etkin ve inandırıcı projeler ortaya koyma bağlamında büyük önem taşımaktadır.

Joseph Nye, bazı STK’lara hükümetlerden daha fazla güven duyulduğunu ve dolayısıyla bu STK’ların yararlı iletişim kanalları olabileceğini belirtmektedir³⁵. Bu durum kamu diplomasisinde STK’ların ön plana çıkmasının temel nedenidir. STK’ların yabancı kamuoyunu bilgilendirme, tabi oldukları ülkenin kültürünü, değerlerini ve vizyonunu aktarma amaçlı faaliyetleri daha samimi bulunmakta ve daha kolay kabul görmektedir.

Özetle kamu diplomasisi çalışmalarında hükümetlerin en önemli partnerleri STK’lardır. Bu nedenle çalışmaların daha etkin biçimde sürmesi için hükümetler bu kuruluşları desteklemeli ve gerekli kolaylıkları sağlamalıdır. Ayrıca yalnızca yurt içindeki STK’lar ile değil yurt dışındaki STK’lar ile de iletişim halinde olunmalı, ortak projeler üretilmeli, bu kuruluşların uluslararası bağlantılara sahip olmasına ve uluslararası platformlarda etkin hale gelmesine destek verilmelidir. Ocak 2010 yılında faaliyete geçen Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü bu çalışmaların gerçekleştirilmesinde itici güç unsuru olmalıdır.

³⁵ Joseph NYE, *op. cit.*, s. 113

KAYNAKÇA

BEDÜK, Aykut,, Sefa USTA, Mustafa KOCAOĞLU, “Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları ve Demokratikleşme Sürecindeki Misyolları”, *Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi*, No 10, Haziran 2006

BOLAY, S. Hayri, “Sivil Toplum ve Manası”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sivil Toplum Özel Sayısı, Sayı 18, Ankara, 1997

BRACONIER, Philippe de., “Avrupa’da Sivil Toplum ve Avrupa Kurumları ile İlişkileri”, *STGM*, 2005, s.1-22

CLARK, John, *Kalkınmanın Demokratikleşmesinde Gönüllü Kuruluşların Rolü*, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, Ankara,1996

DUMAN, Fatih, *Sivil Toplum, Siyaset*, Lotus Yayınevi, İstanbul, Eylül 2003

ERDOĞAN, Mustafa, “Sivil Toplum: Bir Kavramın Anatomisi”, *Liberal Düşünce Dergisi*, Cilt 3, Sayı 10- 11, Bahar- Yaz 1998

JANSSEN, Claudia, "Public Diplomacy and NGOs: Promising Constellations? The Case 'Zoe's Arch'" *Paper presented at the annual meeting of the NCA 94th Annual Convention*, TBA, San Diego, 20 November 2008

KALAYCIOGLU, Ersin, Ali Yasar SARIBAY, *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*, Alfa Yayınları, İstanbul, Ocak 2000

KEYMAN, Fuat *Küreselleşme ve Türkiye'nin Kültürel Ekonomisi: Aktörler, Söylemler ve Stratejiler*, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi,2005

LAURSEN, Finn, “Civil Society and European Integration”, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, September 1999, s. 66-78

LEONARD, Nial, *STK-Devlet İlişkilerine Dünyadan Bakış: Avrupa Birliği, Devlet ve STK'lar*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 2001

NANAMI, Akiko, "The Role of NGOs in Japan's Aid Policy", University of Canterbury, 2002

NYE, Joesph, *Yumuşak Güç*, Elips Kitap, Ankara, 2005

ÖNİŞ, Ziya, "Domestic Politics, International Norms and Challenges to the State: Turkey-EU Relations in the post-Helsinki Era", *Turkish Studies*, Vol: 4, No: 1, 2003, s. 9-34

SİLİER, Orhan, "Türkiye-AB Bütünleşmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Açılış Konuşması", Avrupa Birliği Devlet ve STK'lar, *Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları*, İstanbul, 2001

TUNCAY, Mete, "Sivil Toplum Kuruluşlarıyla İlgili Kavramlar", *Sivil Toplum, Düşün ve Araştırma Dergisi*, Yıl:1, Sayı: 1, İstanbul, 2003, s. 9-13.

YILMAZ, Aytekin, "Sivil Toplum, Demokrasi ve Türkiye", *Yeni Türkiye Dergisi*, Yıl:3, Sayı:18, Kasım-Aralık 1997

ZHANG, Juyan, "Toward a Model of NGO Media Diplomacy in the Internet Age: Case Study of 'The Washington Profile'" *Paper presented at the annual meeting of the NCA 94th Annual Convention*, TBA, San Diego, 20 November 2008